

สมุนไพรเพื่อสุขภาพ

โครงการสมุนไพรเพื่อการพึ่งตนเอง

มูลนิธิสุขภาพไทย

www.thaihof.org

เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2555 ที่ผ่านมา ดร.อุษา กลิ่นหอม จากคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เล่าเรื่องการเดินทางจาริกแสวงบุญในประเทศอินเดียให้ฟังว่า ตามเส้นทางเที่ยวแบบธรรมะ ได้พบเห็นต้นไม้อชนิดหนึ่งที่คุ้นตามาก ซึ่งพระมหาคัมภีร์ ซึ่งเป็นพระวิทยากรบรรยายให้ทราบว่าในอินเดียเรียกไม้อชนิดนี้ว่า “ต้นสาละ”

ขณะที่ไปด้วยล้นเป็นครูบาอาจารย์พอมีความรู้ หลายน่าสนใจ แปลกใจมากกว่าทำไมหน้าตาต้นไม้อี้ไม่เห็นเหมือนต้นสาละ (หรือสาละลังกา) ที่ปลูกอยู่ตามวัดต่างๆ ในประเทศไทย

วันนี้จะขอมาคลายความสงสัยเพื่อประดับความรู้ให้กับท่านทั้งหลาย

นี่องต้นสาละมีความผูกพันกับพุทธประวัติ ตั้งแต่พระพุทธเจ้า ประสูติ ซึ่งพระมารดาคือพระนางสิริมหามายาทรงเหนี่ยวกิ่งต้นสาละไว้ (ในบางตำราเรียกว่าต้นรังที่อยู่ในบริเวณสวนลุมพินีวัน) และในช่วงก่อนที่ท่านจะตรัสรู้ก็นั่งสมาธิอยู่ใต้ต้นสาละในตอนกลางวัน ก่อนที่จะเสด็จไปนั่งตรัสรู้ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ในบริเวณวัดพุทธายา สำหรับในช่วงเสด็จปรินิพพานก็ดับขันธระหว่างต้นสาละคู่ในเมืองกุสินารา

จะเห็นว่า “ต้นสาละ” มีเรื่องราวผูกพันกับพระพุทธเจ้า แต่ชาวพุทธในประเทศไทยกลับมีความเข้าใจในต้นไม้อชนิดนี้ค่อนข้างน้อย และทำไมคนไทยจึงเรียกต้นสาละว่า “ต้นรัง” รวมถึงสาละลังกา คือต้นสาละในพุทธประวัติหรือไม่?

ข้อกังขาเหล่านี้มีคำตอบ

สาละอินเดีย ที่ได้พบเห็นในประเทศอินเดียนั้นมีถิ่นกำเนิดอยู่ทางตอนใต้ของเทือกเขาหิมาลัย มีการกระจายตัวตั้งแต่วัดวันออกของพม่าไปจนถึงเนปาล อินเดียและบังกลาเทศ

สาละเป็นชื่อมาจากภาษาสันสกฤต เขียนว่า Shala หรือ Sai ในปัจจุบันมีชื่อเรียกทางวิทยาศาสตร์ว่า *Shorea robusta* C.F. Gaertn. ไม้อชนิดนี้ไม่ได้เป็นไม้ที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย แต่มีบางวัด

สาละอินเดีย

นำเข้ามาปลูกบ้าง จึงจัดว่าเป็นไม้อต่างถิ่น ที่ในเมืองไทยของเรามีไม้อที่อยู่ในสกุลเดียวกัน ซึ่งเรารู้จักกันเป็นอย่างดีคือ “ไม้อเต็ง” หรือที่คนอีสานเรียกว่า “ไม้อจิก” มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Shorea obtuse* Wall. ex Blum ส่วนไม้ออีกชนิดคือ ไม้อรัง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Shorea siamensis* Miq.

ในทางพฤกษศาสตร์จะเห็นได้ว่าไม้อทั้ง 3 ชนิด มีนามสกุลเดียวกัน (ดูชื่อแรกใช้ตรงกัน) จึงเปรียบเสมือนเป็นพี่น้องกัน

บางท่านเลยคิดเองง่ายๆ ว่า เรียกให้เป็นไทยๆ ก็แล้วกัน ดังนั้นสาละอินเดียจึงถูกย้อมให้เป็นไทย โดยเรียกเป็นชื่อ “ไม้อรัง” บ้าง “ไม้อจิกบ้าง”

ทั้งๆ ที่ต้นสาละอินเดียเป็นต้นที่แตกต่างจากไม้อเต็ง ไม้อจิก และไม้อรัง

ส่วนสาละลังกาที่คนไทยทั่วไปรู้จักไม่ได้เป็นญาติมิตรชิดเชื่อกับไม้อทั้ง 3 ชนิดที่กล่าวมาแล้วเลย และไม่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติแต่ประการใดด้วย

สาละลังกาเป็นไม้อพื้นถิ่นของอเมริกาใต้ จากการสืบค้นที่มาพบว่า พระจากประเทศศรีลังกาได้นำมาปลูกไว้ที่วัดในประเทศไทย คนไทยไปเที่ยววัดในศรีลังกาเห็นว่าดอกสวยดีจึงนำกลับมาปลูกในเมืองไทย แล้วเรียกชื่อแบบไทยๆ ว่า “สาละลังกา”

สาละลังกามีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Couropita guianensis* Aubl. ซึ่งจะเห็นได้ว่าอยู่คนละสกุลกับสาละอินเดีย

นอกจากจะคนละสกุลแล้วยังอยู่คนละตระกูลอีกด้วย

สาละอินเดียอยู่ในตระกูลไม้อ่าง Dipterocarpaceae

ส่วนสาละลังกาอยู่ในตระกูล *Lecythidaceae*

รู้จักสาละอินเดียไม้อที่หน้าจะเป็นต้นเดียวกันกับสมัยพุทธกาลเป็นไม้อยืนต้น ชอบขึ้นในที่ชุ่มชื้น เจริญแบบเป็นกลุ่ม เป็นไม้อไม่ผลัดใบซึ่งแตกต่างจากไม้อรังและไม้อเต็งที่เป็นไม้อผลัดใบ ลำต้นตรง เปลือกเป็นสีเทาออกขาว แตกเป็นร่องคล้ายต้นก่อตลับทั่วไป เรือนยอดเป็นพุ่มทึบ ปลายกิ่งมักจะงูลง ใบเดี่ยว ดอก ออกเป็นช่อสั้นๆ กลีบ

เลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวอมเหลืองมีกลิ่นหอม ผล เป็นผลชนิดแห้ง แข็ง มีปีก 5 ปีก ปีกยาว 3 ปีก ปีกสั้น 2 ปีก

เนื่องจากสาละอินเดียเป็นไม้เนื้อแข็ง คนอินเดียจึงนิยมนำมาใช้ในการก่อสร้าง ทำเครื่องเรือน ทำเกวียน ต่อเรือ หรือทำสะพาน เมล็ดของสาละคนอินเดียนำมาเป็นเนย (Sal Butter) ใช้ประกอบอาหารทำสบู่หรือน้ำมันตะเกียง

ใบสดใช้เคี้ยวกับหมาก ส่วนใบแห้งนิยมนำมาทำเป็นภาชนะใส่อาหารทั้งในรูปแบบจานและถ้วย เมื่อใช้เสร็จแล้วโยนทิ้งให้เป็นอาหารของแพะและวัวที่มีอยู่ทั่วไปทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องขยะพลาสติก ถือเป็นต้นไม้อัลตร้าโลว์คาร์บอนตัวจริง และขอยานำมาทำสบู่ชาล้างศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ได้ด้วย

สาละอินเดียยังมีสรรพคุณเป็นสมุนไพร คนอินเดียนำจากเปลือกต้นมาใช้เป็นยาสมานแผล ห้ามเลือด มีงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์สนับสนุนในการนำเอาน้ำมันจากเมล็ดมาใช้เป็นส่วนประกอบของเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์บำรุงผิว

ในอดีตใช้น้ำมันจากเมล็ดเป็นยารักษาตุ่มพอง และจากการสำรวจในชนบทอินเดียพบว่าประชาชนยังมีการใช้เมล็ดที่บดแล้วเป็นยารักษาโรคมืดมัว (ท้องเสียเพราะติดเชื้อ) ถึงร้อยละ 22

ในบังกลาเทศนำน้ำที่ได้จากลำต้นหรือกิ่งอ่อนมาต้มใช้เป็นยาแก้ปวดกระเพาะหรือรักษาอาการผิดปกติของกระเพาะอาหาร

จากรายงานของ International Union for Conservation of Nature and Natural Resources : IUCN) หรือสหภาพนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ พบว่าไม้ในสกุลสาละทั้งโลกมีประมาณ 196 ชนิด

ในจำนวนนี้ได้สูญพันธุ์ไปจากโลกนี้แล้ว 1 ชนิด

อีก 102 ชนิด อยู่ในสภาพวิกฤตต่อการสูญพันธุ์

34 ชนิดอยู่ในสภาพใกล้สูญพันธุ์

ในประเทศไทยพบไม้ในสกุลนี้เป็นไม้พื้นเมืองจำนวน 21 ชนิดทั้งหมดอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์เช่นกัน

เปรียบกับการป่วย ไม้ในพุทธประวัติสกุลนี้อาการโคม่าน่าเป็นห่วง มูลนิธิสุขภาพไทยจึงจัดกิจกรรมผ้าป่าพันธุ์ไม้ "ปลูกยารักษาป่า" เชิญมิตรรักสมุนไพรมาร่วมกันอนุรักษ์และเพาะขยายพันธุ์ไม้หายาก

สนับสนุนงานบุญฉลอง 2,600 ปี ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ในปี 2555 นี้ คลิ๊กเวบมูลนิธิสุขภาพไทย (www.thaihof.org) ขออนุโมทนา ●